

ra tévedünk, Eco azonban biztos kézzel építi a történetet, míg el nem mosódik a határvonal a szigorúan vett „történelem” és a hozzá kapcsolódó hipotézisek tömkelege között.

Baudolino furfangos alak: megrogzött hazudozó, füllentő, tévútra vezető. Bár csupán a józan eszét használja, ez bőven elég egy Frigyet is kétségbeejtő birodalmi kalamajka megoldásához. Ha pedig a józan ész mégis kevésnek bizonyul, a parasztfiúcska semmitől sem riad vissza, hogy bebizonyítsa, a hit elegendő az elképzelések valóra váltásához. Teszi ezt hamisítás, ereklyekreálás, és egyéb, a végeredmény értékét megkérdőjelező eljárások segítségével. Csakhogy tanúi vagyunk, amint a létrejött tárgyak kiváltják a megfelelő hatást, ahogy a kitalált hírek, emberek, országok megtalálják hősiüket; így aztán kétségek között hanykolódhat az olvasó, mi az igazság és mi az, amit csak annak szeretnénk hinni. Szép lassan kiderül, hogy nem is a megoldás adta nyugalom a cél: biztos tudás nélkül fantáziánk végtelenül csaponghat.

A történet folyamán minduntalan kiütözik a szerző – állítása szerint nagymamájától örökölt – morbid humora, így a senkit és semmit sem tisztelő, semmitől vissza nem riadó Baudolinót helyes kis kölyöknek látjuk, majd a szívünkbe zárjuk minden tisztességtelen, előnyöket hajhászó és megkérdőjelezhető tettel együtt.

Eco gondosan terelgeti szereplőit, senkit sem veszít el félúton a fikció és a valóság között, ám a véres kalandokkal és elmepárbajokkal teli utazás végén Baudolino még mindig nem ér célhoz. Hiányérzet mégsem marad, nem kutatunk kétségbeesetten bizonyítékok után. Az olvasóban szétárad a mese bűvös varázsa, mosolyra fakasztja, mint amikor a rosszcsont gyermek ártatlanul tesz rossz fát a tűzre.

KOVÁCS B. EDIT

(Fordította Barna Imre, Európa Kiadó, Budapest, 2003, 543 oldal, 2600 Ft)

JOHN MICHAEL COETZEE:

Michael K élete és kora

A 2003-as év dél-afrikai (el)származású, önmagát angolnak tartó irodalmi Nobel-díjasa immár három kötettel ülhet a magyar fordítás-irodalom polcán: a *Barbárokra várva* új (bár nem javított) kiadása mellett először jelenik meg *A semmi szívében* és a *Michael K élete és kora*. A Coetzee-műveket beavatottabban ismerőnek egyik szeme sír, a másik pedig nevet. Nevet, mert végre megjelentek magyarul, és sír, mert egyrészt miért pont ezeket, másrészt miért csak ezeket fordították le – azt el kell ismerni, hogy meglepő gyorsasággal (aminek sajnos néhol a szöveg és a

„könyv-csín” látja kárát). A világirodalom tágas palettáján szívesen bolyongó olvasó továbbra is reménykedik, hogy minden Nobel-díjkiosztás után az adott szerző összes művét elolvashatja magyarul.

Az életmű eddigi termését és az elnyert díjakat figyelembe véve örömmel fogadhatjuk az 1983-ban napvilágot látott *Michael K élete és kora* című regény megjelenését, amely egy ideig a Dél-Afrikai Köztársaság feketelistáján szerepelt.

Mielőtt magáról a regényről beszélnénk, érdemes pár sort a magyar kiadású kötetnek szentelnünk, amellyel kapcsolatban több kifogás is felmerülhet. Súlyos könyvészeti hiba, hogy a kötet copyright-oldala után közvetlenül a főszövegben, vagyis az első szövegoldalal találjuk magunkat, anélkül, hogy a könyvszerkezet elvezetett volna magához a szöveghez. Formailag is hiányérzetet okoz, de valószínűleg már a tartalmi kifogásokhoz tartozik, hogy a főszöveget megelőző mottó egyszerűen lemaradt, megfosztva ezáltal az olvasót nemcsak a bevezetődes gesztusától, de a szöveget értelmező szerzői fókuszálástól is. (A mottó szövegű fordításban a következőképpen hangzik: „A háború a mindenek atyja és a mindenek királya. Egyeseket isteneknek, másokat embereknek mutat. Egyeseket rabszolgává, másokat szabaddá tesz.”) Végül, hogy pár szót szenteljünk magának a fordításnak is, azt kell mondanunk,

hogy észrevehetünk néhány, az olvasást megakasztó fordítási sutaságot; kisebb magyartalanságokba vagy a magyar nyelvben nem használt kifejezésekbe botolhatunk.

A regény több szempontból is a klasszikus sémák mögé rejtett, kifinomult fűfanggal lephet meg bennünket. A mű címe, valamint a három fejezetre osztott szöveg első mondatában megszülető hős motívuma történelmi regényszöveget ígér, egy megszokott életpálya és korrajz bemutatását. Ezt azonban már maga a cím is felrúgja azzal a (kafkai) gesztussal, hogy főhősének nem ad teljes nevet, ráadásul „Az első furcsaság, amit a bábaasszony felfedezett Michael K-n, amikor a világra segítette, a nyúlzája volt. Felső ajka fölkunkorodott, mint a csigaház, bal orrlyuka szélesre tárgult.”

A *Michael K*, csakúgy mint a *Barbárokra várva* és *A semmi szívében*, csupán lokálisan afrikai; tematikájában és különösen prózatechnikájában egyértelműen az európai és a posztmodern hagyományokat továbbgondoló, egyedülálló szöveg.

Az első rész mindentudó narratori pozíciójából leírt eseményeket a második rész egyes szám első személyű narratívája váltja fel, Michael K karakterizálását pedig a figurális elbeszélői mód alkalmazása teszi izgalmassá. A harmadik részben ismét a kívülálló, mindentudó narrátor hangja szól, ezáltal is keretet adva

szövegnek, amit csak erősít a főszereplő visszatérése születési helyére, Sea Pointba. Elbeszélői szempontból a második rész szolgál igazi újdonsággal, amikor Michael ápolójának „én-narratívája” (az egyes szám első személyű elbeszélői mód) átvált „te-narratívába” (Michaelhoz intézett elbeszélői módba), mégpedig kétfélébe: előbb egy klasszikus levélformában írottba, utána pedig egy elképzelt, feltételes módban fogalmazott elbeszélői hangba.

A mű minden kétséget kizáróan igénylő választ ad arra a kérdésre, hogy lehet-e még a szabadság elcsépeltnek tűnő tematikájáról új hangon szólni. Lehet; Coetzee-nek – mint azt az angol irodalomtól már megszokhattuk – a narratív technikák megújításával sikerült.

PARRAG JUDIT

(Fordította Ross Károly, *Art Nouveau Kiadó, Pécs, 2003, 352 oldal, 1699 Ft*)

SCHEIN GÁBOR:

(*retus*)

Schein Gábor új könyve fotóalbum, vagy még inkább fényképes doboz. Fölhalmozódott, mindenféle képek leírása, emlékek fölhánytorgatása, megkomponálása és megszerkesztése. A könyvben rövid, egy-két oldalnyi lírai szövegeket, már-már verseket

olvashatunk. Mindegyik darab egy képhez kötődik, fényképet ír le, reflexiókat fűz hozzá, emlékeket idéz föl. Akár véletlenszerűen fölgyűlt albumnak is beválik, amelyben a képeket szövegek helyettesítik. Ezek a szövegek pedig azt örökítik meg, ami egy 20. századi emberrel megtörténhetett.

Mint ahogy a fotók sokfélék, a kötet írásai is azok. Változatosak témában és hangvételben, ami már csak azért is feltűnő, mert nincsenek szisztematikusan rendezve. Illetve a rendezés elve az, hogy ne legyenek rendszerbe foglalva. Ami összeköti őket, az a megfogalmazás ökonómiája: mintha a kép leírására csak annyi hely volna, amennyi egy fénykép vagy képeslap hátoldalán. Levelezőlapoknak is fölfoghatnánk őket, amelyeket egy elkövetkező nemzedéknek hagy örökül a 20. század embere. Elöl a kép, hátul a szöveg, egymásra olvasandók. Erre ösztönöz a kötetben (*a piros kabátos*) című írás is. „A koboldfejű vadász vállára hosszú, kampós botot vett. Piros kabátja a térdéig ért, és a kampóra, hátsó lábait összekötözve, egy kövér nyulat akasztott. A betűk, amely alatt vadászni indult, olvashatatlan mintaként hajlottak jobbra, míg a piros kabátos, fegyvertelen vadász előfűttenett egy kutyát, talán dalmatíner lehetett, és az, ahogy a kép mutatta, nyomban utánaeredt a következő nyúlra, a fehér lapon piros csík jelezte, hogy kicsordult a